

שאינו שלו", הלכך לא פשטה על פני כולה.

אמר רבי יוחנן: בהמה של שני שותפים, הקדיש אחד מהן, את חציה שלו, והשתא הויא חציה קודש וחציה חולין, וחזר ולקח, קנה מיד שותפו, את חציה, האחרת והקדישה — קדושה ואינה קריבה⁽⁸⁹⁾, הואיל ומתחילה כשהקדיש חציה לא היתה ראויה ליקרב, ו"קדושה דחוויה"⁽⁹⁰⁾ מעיקרה היא⁽⁹¹⁾. ותרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא אחרת בדמיה. ועושה תמורה, ותמורתה

ב-כו כיוצא בה, וגם היא קדושה ואינה קריבה,

הואיל והיא באה מקדושה דחוויה.

אומרת הגמרא: שמע מינה, מדברי רבי יוחנן, תלת, שלש הלכות:

א. שמע מינה בעלי חיים⁽⁹²⁾ נדחין. בהמה שנדחית מהקרבה בעודה בחיים — דיחוויה דיחוי גמור הוא, ואף על גב שאחר כך חוזרת ונראית להקרבה — אינה קריבה אלא רועה, מחמת דיחוויה הקודם.

לאפוקי ממאן דאמר [יומא סד א] "אין דיחוי אלא בשחוטין"⁽⁹³⁾ ולא בבעלי חיים, ובעלי חיים שנדחו, חוזרים נראין. ולדעה זו,

חציה השני מיד שותפו? [ועיין שם במאירי גירסא אחת שאפילו אם לא הקדיש חציה השני, נתפשטה הקדושה מעצמה].

ולפי ביאור המפרשים [שם במסכת קדושין ועיין שם ברש"י] שדין התפשטות הקדושה הוא "התפשטות במעשה ההקדשה", ואינה התפשטות בקדושה עצמה, הרי בשעת הלקיחה מהשותף אין כאן מעשה הקדשה הקודם שיתפשט מאליו, וכל הדין הוא מחמת שחזר והקדיש חציה השני.

90. דין דיחוי בעיקרו נאמר בקדשים [וגם במצות וכדומה שאין כאן מקומם]. והוא: קרבן שנפסל שעה אחת, נדחה מהקרבה לגמרי, אף אם בטלה סיבת הפסול ועתה הוא נראה להקרבה.

91. מבואר על פי רש"י כאן ובזבחים [יב א] קידושין [ז א] כריתות [כו א].

92. גירסת השיטה מקובצת והב"ח.

93. כגון: מזבח שנפגם ונדחו מהקרבה כל

מה שאין כן את תמורתה הקדיש כמות שהיא בקדושה אחת, אלא שאותה קדושה היא מעורבת משתי קדושות.

ועיין תוס'. ועיין שיטה מקובצת [אות ח].

89. כתבו תוס' במסכת זבחים [שם]: לא דמי להאומר "רגלה של זו עולה" שתמכר לצרכי עולה [לעיל יא ב]. כלומר, קושית תוס' היא: למה הוי קדושה דחוויה? למה לא תחול הקדושה לכל הפחות על חציה כשם שהיא חלה על אבר אחד. ומעולם לא אמרו שהמקדיש רגלה של זו עולה — הוי קדושה דחוויה?

ומתרצים: התם אינה דחוויה, כיון שבידו לקדשה.

פירוש: חלות קדושה על איברים תיתכן רק כאשר יש אפשרות להחיל קדושה על כולה, ומשום איזו סיבה שהיא הקדיש חלק ממנה, שאז חלה קדושה, ואפילו קדושת הגוף להקרבה על אותו חלק שהקדיש. אך בהמה שאי אפשר להקדיש כולה, אפשר להקדישה רק "קדושה דחוויה", שהיא קדושת דמים בלבד.

ובכך תתורץ קושיא אחרת: למה לא מתפשטת הקדושה מעצמה בשעה שחזר ולקח

קריבה בהמה זו שנדחתה בהיותה מוקדשת חציה וחזרה והוקדשה כולה.

ב. ושמע מינה קדושת דמים מרחתה. (94) בהמה שלא הוקדשה אלא לדמיה, שמדמיה יקנו קרבן, ואינה ראויה היא עצמה לקדושת הגוף, כגון, בהמה זו שכאשר הוקדשה חציה לא עמדה להקרבה [כי חציה האחר היה שייך לשותף], אלא לימכר, נדחית מהקרבה לעולם, ואפילו אחרי שהיא ראויה להקרבה.

אף על גב שמסתבר לומר שלא חל תורת דיחוי אלא בדבר הקדוש קדושת הגוף להקרבה ונדחה, ולא בקדושת דמים [כשם שבחולין לא שייך לומר דיחוי].

ג. ושמע מינה דיחוי מעיקרו הוי דיחוי. דבר שמתחילת הקדשתו היה דחוי, כגון, בהמה זו שנדחית תיכף בשעה שהוקדשה חציה – הוי דחוי לעולם.

לאפוקי ממאן דאמר, שרק דבר שנראה בתחילה ואחר כך נדחה – הוי דחוי.

שנינו במשנתנו ובמשנה הקודמת מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי במקדיש שתי קדושות או בממיר שתי תמורות – איזו מהן חלה. ומחדש אביי, שעד כאן לא נחלקו אלא בשתי קדושות ששתיהן יכולות לחול, אבל במקדיש שתי קדושות ואחת מהן אינה יכולה לחול, חלה הקדושה היכולה לחול

ולא השניה, אפילו אם נתכוין מתחלה להקדשת שתיהן, ואינו יכול לקרות שני שמות כאחת. כגון: אם קדושה אחת היא מעשר, שלא חלה כלל על ידי הקדשת פיו גרידא אלא רק בהעברת הבהמה כעשירי תחת השבט, או כגון תמורה, שאינה חלה כלל אם אין בהמת קודש לפניו.

אמר אביי: הכל מודים היבא דאמר "חציה עולה וחציה מעשר" – דברי הכל עולה קריבה, ולא חלה עליה קדושת מעשר כלל, אפילו אם נתכוין מתחלה להקדיש חציה למעשר. מפני שדבריו האחרונים "חציה מעשר" אינם נחשבים כלום, כמבאר.

וכן, אם אמר "חציה עולה וחציה תמורה", ואין בהמת קודש לפניו להתפיס תמורה ממנה.

בעי אביי: היבא דאמר "חציה תמורה וחציה מעשר", מאי?

מה הדין של אותה בהמה? [והיינו, אם תמצי לומר (95) שתיתכן לחול קדושת תמורה אפילו אם לא היה קרבן לפניו, ומדובר באופן שמעביר אותה כמעשר תחת השבט תוס'] – איזו מהן חלה.

האם בתורת קרבן תמורה היא קריבה, מפני שקדושתה תמורה, שכן נוהגת בכל הקדשים, מה שאין כן מעשר הנהוג בחולין

הזבחים שהיו שחוטים במקדש בעוד המזבח היה שלם ועדיין לא נזרק הדם – דמים אלו נדחו מזריקה עולמית אפילו אם יתוקן המזבח בו ביום [זבחים נט א].

אחיעזר [חלק ב סימן מד – חלק ג סימן מד] ובחידושי מרן רי"ז הלוי במכתבים, ובחידושי על מסכת זבחים. ובקובץ שיעורים קידושין שם.

94. ועיין באבני מילואים [סימן לא] ובשו"ת

95. על פי השיטה מקובצת.

ולא במוקדשים.⁽⁹⁶⁾

או דילמא, יתכן לומר שמעשר קריבה, מפני שקדושת מעשר חמורה, שכן מקדיש לפניו ולאחריו, שאם קרא לתשיעי "עשירי" או לאחד עשר "עשירי" — חלה קדושת מעשר כמבואר במסכת בכורות [ס א].

ומסקינן: תיקו!

מתניתין:

משנתנו חוזרת להלכות תמורה, ומבארת את הלשונות המועילות להתפסת תמורה, שרק אם אמר אותן לשונות נתפסת התמורה. אבל אם אמר לשון של חילול או פדיון, אינה תמורה.

חילול [מלשון חול] אינו תמורה, ותמורה אינה חילול. כי "חילול" הוא פדיון, שמשמעותו הורדת הקדושה מהדבר הקדוש על ידי העברתו אל דבר חולין. ואילו "תמורה" מתפסה קדושה על בהמת חולין על ידי המרתה בבהמת קדשים, בעוד שקדושת בהמת הקדשים נשארת כמות שהיתה.

רק קדשי בדק הבית או בהמה הפסולה להקרבה יכולים להתחלל או להיפדות, או בהמה הקדושה בקדושת הגוף אך נפל בה מום או שנפסלה. אבל בהמת קדשים תמימה אינה יוצאת לחולין כלל על ידי חילול

ופדיון. ולפיכך, אם אמר לשון חילול על בהמת קודש תמימה, לא אמר כלום.

הממיר עובר על לאו, ולוקה.

האומר "הרי בהמת חולין זו תחת בהמת קודש זו", וכן האומר "זו תמורת זו", וכן האומר "זו חליפי (97) זו" — הרי זו תמורה. שכל הלשונות האלו הן לשון של תמורה.

אבל אם אמר "זו מחוללת על זו" — אין זו תמורה, שאינה אלא לשון חילול, ולא אמר כלום, מפני שאין בהמת קודש תמימה יוצאת לחולין.

ואם היה הקדש בעל מום, המתחלל על בהמת חולין, ואמר לשון חילול, הרי הוא יוצא לחולין. וצריך לעשות לו⁽⁹⁸⁾ דמים, שתהא אותה בהמה של חולין שוה כאותה של הקדש שמתחללת עליה ולא יתאנה [מלשון הונאה] ההקדש. ובגמרא יבואר הדין אם אינה שוה.

גמרא:

הגמרא דנה בלשון "תחת" שאמרה המשנה שהיא לשון תמורה⁽⁹⁹⁾ [בכל הסוגיא מופיעה "איתפוסי" "התפסה" ככינוי ל"תמורה", ו"איחולי" היינו "חילול"!]]

למימרא, וכי רצון התנא במשנה לומר ד"תחת" לישנא דאיתפוסי בתמורה הוא, ולא

96. שיטה מקובצת.

97. גירסת רש"י.

98. גירסת רש"י.

99. לשון "תמורה" ו"חליפין" הן ודאי של תמורה על שם הכתוב [ויקרא כז] "לא יחליפנו ולא ימיר אותו".

לשון חילול?!

ורמינהו, שנינו ברייתא הסותרת לכך, לכאורה!

דתניא, מי שהעמיד בהמת חולין אצל קדשי בדק הבית, ואמר "זו חליפי זו", וכן אם אמר, "זו תמורת זו" — לא אמר כלום, לפי שלשונות אלו הן של תמורה, ואין ממירין בקדשי בדק הבית, כמבואר לעיל [יג א].

אבל אם אמר "זו תחת זו", וכן אם אמר "זו מחוללת על זו" — דבריו קיימין, ונתחללה הקדושה, וירדה מקדשי בדק הבית ועברה אל החולין, כמבואר, שקדשי בדק הבית נפדין [מתחללין] אפילו כשהן תמימין (100).

ואי סלקא דעתך, כמו שאמרה המשנה, ד"תחת" (101) לישנא דאיתפוסי היא, ועליה אמר התנא בברייתא שהיא מועילה לחילול קדשי בדק הבית, הרי מוכח, לכאורה, שלשונות התפסת תמורה [כמו תחת] מועילות אף לחילול קדשי בדק הבית. ואם כן, קשה הברייתא: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?! מה החילוק בין לשונות הרישא של הברייתא, "חליפי" ו"תמורה" שאינן מועילות לחילול קדשי בדק הבית, לבין הלשון "תחת" [שגם היא לשון התפסת

תמורה] שבסיפא, שהיא כן מועילה לחילול? (102)

ובהכרח, שהברייתא סוברת ש"תחת" אינה לשון התפסת תמורה כלל אלא רק לשון חילול. ואם כן, סותרת הברייתא את המשנה שלנו?

ומתרצינן, אמר אביי: הלשון "תחת" משכחת לה, מצאנו אותה שהיא משמשת בשני אופנים. משכחת לה לישנא דאיתפוסי, ומשכחת לה לישנא דאחולי!

לישנא דאיתפוסי — דכתיב בפרשת נגעים [ויקרא כג]

"וּאִם תַּחְתִּיה תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת", נשארה כז-א במקומה ["תחתיה"], בדומה להתפסת תמורה, שקדושת בהמת קודש עומדת במקומה.

ומשכחת לה לישנא דאחולי, דכתיב [ישעיהו ס] לגבי גאולת ישראל בעתיד "תחת הנחושת, שנטלו ממך הגוים, אביא זהב במקומו". והואיל וכך (103) — לא מסרו הכתוב אלא לחכמים, והם יודעים לומר מתי תחת היא לשון התפסה ומתי היא לשון חילול. הלכך, אם מעמיד בהמת חולין גבי

100. אף על גב דאסור להתפיס תמימין לבדק הבית, מכל מקום — מתחללין.

101. גירסת השיטה מקובצת.

102. לישנא אחרינא ירושלמית [בשיטה מקובצת ומבוארת על פי רש"י]: ואי סלקא דעתך ד"תחת" לישנא דאיתפוסי היא — קדשי בדק הבית מי מיתפסי פדיונן, כלומר: ואם כן

נצטרך לבאר מה שאמרה הברייתא: דבריו קיימין, שהיא נתפסת בתמורה, ואיך אפשר לומר כן, וכי בקדשי בדק הבית נתפסין בתמורה?! והא תניא [לעיל יג א]: יצאו קדשי בדק הבית שאינן קרבן. ומוכרח לומר שהברייתא סוברת ש"תחת" לשון חילול הוא, וסותרת משנתנו?

103. גירסת השיטה מקובצת, וכנראה שהיא גירסת רש"י. ועיין בהגהות הגר"א שאינו יכול